

Oleh Sokolovskyi,
doktor habilitowany, docent
Żytomierskiego Uniwersytetu Państwowego imienia Iwana Franki
ORCID: 0000-0003-2228-3040
osokol83@ukr.net

POLITYKA PUBLICZNA ORGANÓW WŁADZY WYKONAWCZEJ RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ I UKRAINY W SFERZE RELIGII: ANALIZA PORÓWNAWCZA

W artykule przeanalizowano działalność organów władzy wykonawczej Rzeczypospolitej Polskiej i Ukrainy w dziedzinie religii. Ustalono, że realizacja polityki religijnej przez organy władzy wykonawczej wymaga wykorzystania zagranicznego doświadczenia w działalności politycznej, co znajduje odzwierciedlenie w prawie i literaturze prawniczej. Badanie specyfiki działalności organów władzy wykonawczej w sferze religijnej Rzeczypospolitej Polskiej jako państwa, które miało wiele wspólnego z Ukrainą w procesie kształtowania się jej tradycji państwowych, stanowi podstawę jej nowoczesnego systemu państwowego. Ustalono, że organy władzy wykonawczej, na których ustawodawstwo Ukrainy i Rzeczypospolitej Polskiej powierzono obowiązek zapewnienia realizacji państwowej polityki religijnej, skupiały się przede wszystkim na wypełnieniu realną treścią konstytucyjnie zapisanego prawa każdego do wolności światopoglądu i wyznania. W latach niepodległości Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej i Gabinet Ministrów Ukrainy, inne organy władzy wykonawczej wykonały znaczną ilość pracy nad realizacją państwowej polityki religijnej. Priorytetowymi kierunkami działalności tych organów była likwidacja skutków sowieckiej polityki religijnej, przywrócenie obecności religii w przestrzeni publicznej. Polityka organów władzy wykonawczej miała na celu zapewnienie prawa do wolności sumienia i wyznania, harmonizację stosunków między państwem a kościołem, włączenie organizacji religijnych do zapewnienia religijnych praw i wolności człowieka, zwrócenie organizacjom religijnym znacjonalizowanych miejsc kultu i mienia, promowanie nowego budownictwa kultowego, racjonowanie spraw i organizowanie opieki duszpasterskiej w formacjach wojskowych, więzieniach i tym podobnych. Z inicjatywy i długotrwałego nacisku organizacji religijnych wspólnymi wysiłkami władzy ustawodawczej i wykonawczej udało się rozwiązać problem oddzielenia szkoły i kościoła, w szczególności przyznania organizacjom religijnym prawa do zakładania instytucji edukacyjnych na różnych poziomach, wyrównania statusu dyplomów edukacyjnych wydawanych przez świeckie i duchowe instytucje edukacyjne. Chociaż poczyniono znaczne postępy w rozwiązywaniu tych problemów, niektóre z nich nadal wymagają szczególnej uwagi organów władzy wykonawczej różnych szczebli.

Słowa kluczowe: religia, stosunki państwowo-kościelne, polityka religijna, władza wykonawcza, wolność sumienia i wyznania, Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej, Gabinet Ministrów Ukrainy.

Олег Соколовський. Державна політика органів виконавчої влади Республіки Польща та України у сфері релігії: порівняльний аналіз.

У статті проаналізовано діяльність органів виконавчої влади Республіки Польща та України у сфері релігії. Встановлено, що реалізації релігійної політики органами виконавчої влади, потребує використання зарубіжного досвіду політичної діяльності, відображений у законодавстві та юридичній літературі. Дослідження специфіки діяльності органів виконавчої влади в релігійній сфері Республіки Польща як держави, що мала багато спільного з Україною в процесі становлення її державницьких традицій формує основу її сучасного державного ладу. Виявлено, що органи виконавчої влади, на яких законодавством

України та Республіки Польща було покладено обов'язок забезпечувати реалізацію державної релігійної політики, зосереджувалися передусім на наповненні реальним змістом конституційно закріпленого права кожного на свободу світогляду й віросповідання. За роки незалежності Рада Міністрів Республіки Польща та Кабінет Міністрів України, інші органи виконавчої влади здійснили значний обсяг роботи з реалізації державної релігійної політики. Пріоритетними напрямками діяльності цих органів була ліквідація наслідків радянської релігійної політики, відновлення присутності релігії в публічному просторі. Політика виконавчих органів державної влади була спрямована на забезпечення права на свободу совісті і віросповідання, гармонізація відносин між державою і церквою, долучення релігійних організацій до забезпечення релігійних прав і свобод людини, повернення релігійним організаціям націоналізованих культових споруд і майна, сприяння новому культовому будівництву, унормування питань та організація душпастирської опіки у військових формуваннях, місцях позбавлення волі тощо. За ініціативою та довготривалим наполяганням релігійних організацій спільними зусиллями законодавчої і виконавчої влади вдалося розв'язати проблему відокремлення школи й церкви, зокрема надання права релігійним організаціям на заснування навчальних закладів різних рівнів, зрівняння в статусі дипломів про освіту, виданих світськими й духовними навчальними закладами. Хоча у вирішенні цих питань досягнуто значного прогресу, проте деякі з них ще й нині потребують особливої уваги органів виконавчої влади різних рівнів.

Ключові слова: релігія, державно-церковні відносини, релігійна політика, виконавча влада, свобода совісті та віросповідання, Рада Міністрів Республіки Польща, Кабінет Міністрів України.

Oleh Sokolovskyi. State Policy of the Executive Authorities of the Republic of Poland and Ukraine in the Field of Religion: Comparative Analysis.

The article analyzes the activities of the executive authorities of the Republic of Poland and Ukraine in the field of religion. The study of the specifics of the activities of the executive authorities in the religious sphere of the Republic of Poland as a state that had a lot in common with Ukraine in the process of the formation of its state traditions forms the basis of its modern state system. It was established that the bodies of the executive power, which were entrusted by the legislation of Ukraine and the Republic of Poland with the duty to ensure the implementation of the state religious policy, focused on filling the constitutionally enshrined right to freedom of worldview and religion with real content. During the years of independence, the Council of Ministers of the Republic of Poland, the Cabinet of Ministers of Ukraine, and other executive authorities carried out a significant amount of work on the implementation of state religious policy. The priority areas of activity of these bodies were the liquidation of the consequences of the Soviet religious policy, the restoration of the presence of religion in public space. It was established that the policy of executive bodies of state power was aimed at ensuring the right to freedom of conscience and religion, harmonization of relations between the state and the church, involvement of religious organizations in ensuring religious rights and freedoms of people, return of nationalized religious buildings and property to religious organizations, promotion of new religious construction, regulation of issues and organization of pastoral care in military formations, places of deprivation of liberty, etc. On the initiative and long-term insistence of religious organizations, the joint efforts of the legislative and executive authorities managed to solve the problem of separation of school and church, in particular, granting the right to religious organizations to establish educational institutions of different levels, equalizing the status of educational diplomas issued by secular and spiritual educational institutions. Although significant progress has been made in solving these issues, some of them still require special attention from executive authorities at various levels.

Key words: religion, state-church relations, religious policy, executive power, freedom of conscience and religion, Council of Ministers of the Republic of Poland, Cabinet of Ministers of Ukraine.

Określenie problemu i jego związek z ważnymi zadaniami naukowymi i praktycznymi.

Instytucje polityczne jako elementy strukturalne systemu politycznego odzwierciedlają interesy warstw politycznych i społecznych. W badaniu rozważymy te instytucje polityczne, które w ramach swoich konstytucyjnych uprawnień wpływają na kształtowanie polityki religijnej i procesów religijnych na Ukrainie. Należą do nich przede wszystkim instytucja parlamentaryzmu, instytucje władzy wykonawczej, obywatelstwa i partii politycznych. W szczególności instytucja parlamentaryzmu jako przedstawiciel władzy państwowej reguluje stosunki ze społeczeństwem i pełni funkcję stanowienia prawa, która koncentruje się na tworzeniu praw i reprezentowaniu interesów różnych grup społecznych w państwie.

Swój wkład w rozwój stosunków publiczno-kościelnych i międzywyznaniowych, bezpośrednią realizację określonej przez ustawodawstwo państwowej polityki religijnej poczyniły rządy Rzeczypospolitej Polskiej i Ukrainy, centralne i lokalne organy władzy wykonawczej. Jednak zakres działania organów centralnych nie ogranicza się wyłącznie do roli wykonawczej, w szczególności udziału w kształtowaniu polityki rządowej; działania regulacyjne w postaci wydawania aktów administracji wewnętrznej i udziału w procesie legislacyjnym; rozwiązywanie konkretnych problemów indywidualnymi aktami administracyjnymi; wykonywanie specjalnej kontroli i nadzoru. Głównymi obszarami ich działalności było zapewnienie prawa do wolności sumienia i wyznania, harmonizacja stosunków między państwem a Kościołem, zwracanie organizacjom religijnym znacjonalizowanych miejsc kultu i mienia, promowanie nowego budownictwa kultowego, racjonowanie spraw i organizowanie opieki duszpasterskiej w formacjach wojskowych, miejscach pozbawienia wolności i tym podobne. Z inicjatywy i długotrwałego nalegania organizacji religijnych, wspólnym wysiłkiem władzy ustawodawczej i wykonawczej, udało się rozwiązać problem oddzielenia szkoły i Kościoła, w szczególności przyznania organizacjom religijnym prawa do zakładania instytucji edukacyjnych na różnych poziomach, wyrównania statusu dyplomów edukacyjnych wydawanych przez świeckie i duchowe instytucje edukacyjne.

Właściwe zrozumienie wielowymiarowości realizacji polityki religijnej przez władze wykonawcze wymaga wykorzystania zagranicznych doświadczeń z działalności politycznej, odzwierciedlonych w prawie i literaturze prawniczej, w szczególności w badaniach porównawczych. Biorąc to pod uwagę, istnieje potrzeba zbadania specyfiki działalności organów władzy wykonawczej w sferze religijnej Rzeczypospolitej Polskiej jako państwa, które miało wiele wspólnego z Ukrainą w procesie kształtowania jej tradycji państwowej, które stały się podstawą jej nowoczesnego ustroju państwowego. Wzmacnia tę potrzebę także fakt, że Rzeczpospolita Polska jest dziś jednym z najbardziej udanych przykładów europejskiej państwowotwórczości, do czego przyczyniła się m.in. akceptacja przez polską naukę prawa konstytucyjnego podejść prawnych charakterystycznych dla niemieckiej i francuskiej doktryny konstytucyjno-prawnej, a także realizacja gruntownych, wyłącznie polskich opracowań naukowych i praktycznych w badanej sferze.

Analiza badań i publikacji podstawowych. W czasach nowożytnych problematyka polityki religijnej Rzeczypospolitej Polskiej łączy dorobek przedstawicieli różnych kierunków naukowych i szkół, które są ze sobą organicznie powiązane i wzajemnie się uzupełniają. Są to prace naukowe o kierunku filozoficznym, religioznawczym, historycznym, prawniczym, politologicznym, socjologicznym i tym podobnych. Tak więc problemy badania niektórych teoretycznych aspektów ustroju państwa, analizy jego elementów i śledzenia relacji z innymi kategoriami prawnymi stały się przedmiotem badań naukowych takich naukowców krajowych i zagranicznych, jak Bożyk S., Garlicki L., Dudek D., Zieliński M., Karpiuk M., Kuczyński E., Pullo A., Sarnecki P., Sikora K. i inni. Problematyce transformacji ustroju państwa polskiego w procesie ewolucji jej państwowości poświęcili swoje badania Bielański O., Wojnarowski A., Komarnicki W., Melniczenko B., Mendżecki W., Pietrzak M., Starnawska M. i inni.

Celem badania jest porównawcza analiza działalności organów wykonawczej władzy Rzeczypospolitej Polskiej i Ukrainy w dziedzinie religii.

Prezentacja głównego materiału i uzasadnienie uzyskanych wyników naukowych.

Instytucje władzy wykonawczej są reprezentowane przez organy publiczne i urzędników zarządzających sprawami publicznymi. Najwyższym organem w systemie władzy wykonawczej jest Gabinet Ministrów Ukrainy (Rząd Ukrainy), który sprawuje władzę wykonawczą bezpośrednio i za pośrednictwem ministerstw, innych centralnych organów wykonawczych i lokalnych administracji państwowych. Rząd kieruje, koordynuje i nadzoruje działania tych organów. Jest odpowiedzialny przed prezydentem Ukrainy i Radą Najwyższą Ukrainy, kontrolowany i odpowiedzialny przed Radą Najwyższą Ukrainy w granicach przewidzianych w Konstytucji Ukrainy [1].

Najwyższą instytucją polityczną w systemie organów władzy wykonawczej Ukrainy jest Gabinet Ministrów Ukrainy, który odgrywa ważną rolę w realizacji państwowej polityki religijnej. Zgodnie ze swoimi uprawnieniami ma prawo do inicjatywy ustawodawczej i przedłożenia Radzie Najwyższej Ukrainy projektów ustaw w sprawach religijnych. Działalność Gabinetu Ministrów ma na celu zabezpieczenie interesów narodu ukraińskiego poprzez realizację Konstytucji i ustaw Ukrainy, aktów Prezydenta Ukrainy, programu działalności Gabinetu Ministrów, rozwiązywania problemów administracji publicznej w obszarach należących do jego kompetencji [2].

Więc działalność Gabinetu Ministrów Ukrainy miała na celu uregulowanie sytuacji między Kościołami prawosławnymi poprzez utworzenie Zjednoczonego autokefalicznego Kościoła przy bezpośrednim wsparciu patriarchy ekumenicznego. Jednak w ramach swoich uprawnień Gabinet Ministrów Ukrainy nie mógł przyłączyć się do procesu tworzenia autokefalicznego Kościoła, ale podjął wszelkie niezbędne kroki, aby stworzyć podstawę do jego realizacji. Kształtowanie polityki religijnej przez organ wykonawczy władzy publicznej odbywało się poprzez opracowywanie i realizację planów działalności średnioterminowej i/lub planów pracy na rok, ukierunkowanych na realizację zadań programu działalności Gabinetu Ministrów, innych dokumentów programowych Gabinetu Ministrów oraz dokumentów dotyczących planowania działalności Gabinetu Ministrów [2].

Należy zauważyć, że realizacja polityki religijnej władzy wykonawczej została przeprowadzona przez specjalne służby w Gabinecie Ministrów Ukrainy, które stale się zmieniały, w zależności od wektora polityki nowej władzy. Organami takimi w różnych czasach były: Rada do spraw religii przy Gabinecie Ministrów Ukrainy; Ministerstwo do spraw narodowości, migracji i kultów; Państwowy Komitet do spraw religii; Państwowy Departament do spraw religii w ramach Ministerstwa Sprawiedliwości; Państwowy Komitet do spraw narodowości i religii; Departament do spraw narodowości i religii w ramach Ministerstwa Kultury.

Od 2019 r. kwestią polityki religijnej zajmuje się Państwowa służba Ukrainy ds. etnopolityki i wolności sumienia jako osoba prawna w wykonaniu dekretu Gabinetu Ministrów Ukrainy „O utworzeniu Państwowej służby Ukrainy ds. etnopolityki i wolności sumienia” [3] oraz na podstawie „Rozporządzenia o Państwowej służbie Ukrainy ds. etnopolityki i wolności sumienia” [4] zatwierdzonego dekretem Gabinetu Ministrów Ukrainy. Państwowa służba Ukrainy ds. etnopolityki i wolności sumienia jest centralnym organem wykonawczym, którego działalność jest kierowana i koordynowana przez Gabinet Ministrów Ukrainy za pośrednictwem Ministra kultury i polityki informacyjnej Ukrainy oraz realizuje politykę publiczną w zakresie stosunków międzynarodowych, religii i ochrony praw mniejszości narodowych na Ukrainie. W swojej działalności kieruje się konstytucją i ustawami Ukrainy, dekretami Prezydenta Ukrainy i dekretami Rady Najwyższej Ukrainy, przyjętymi zgodnie z konstytucją i ustawami Ukrainy, aktami Gabinetu Ministrów Ukrainy, innymi aktami ustawodawstwa. Głównymi zadaniami służby cywilnej jest realizacja polityki państwa w zakresie stosunków międzynarodowych, religii i ochrony praw mniejszości narodowych na Ukrainie; przedłożenie Ministrowi kultury i polityki informacyjnej propozycji kształtowania polityki państwa w zakresie stosunków międzynarodowych, religii i ochrony praw mniejszości narodowych na Ukrainie.

W 2020 r. Państwowej służbie Ukrainy ds. etnopolityki i wolności sumienia przekazano wszystkie jej funkcje od Ministerstwa kultury i polityki informacyjnej Ukrainy [5]. Uprawnienia Służby obejmują funkcje monitorujące, analityczne, mediacyjne i edukacyjne w zakresie polityki

etnicznej i wolności sumienia, a także niektóre funkcje zezwoleń w zakresie działalności organizacji religijnych (funkcje rejestracyjne i zezwolenia na działalność misyjną cudzoziemców).

Państwowa służba ds. etnopolityki i wolności sumienia określa strategiczny plan swoich działań w celu usprawnienia procesu kontroli wewnętrznej, poprawy jakości świadczenia usług administracyjnych, zapobiegania faktom nieefektywnego i nierentownego wykorzystania funduszy i mienia publicznego, zapobiegania występowaniu błędów i niedociągnięć. Priorytetowymi obiektami audytu wewnętrznego są proces rejestracji statutów (przepisów) ośrodków religijnych, zarządów, klasztorów, bractw religijnych, stowarzyszeń misyjnych (misji) i duchowych (religijnych) instytucji edukacyjnych; ważny jest proces uzgadniania kwestii możliwości prowadzenia działalności kaznodziejskiej i innej działalności kanonicznej, wykonywania obrzędów religijnych przez duchownych, kaznodziejów religijnych, mentorów, innych przedstawicieli zagranicznych organizacji religijnych, którzy są obcokrajowcami i tymczasowo przebywają na Ukrainie.

Elementem działalności państwowej służby jest wdrożenie procesu zapewnienia przeprowadzenia badania religioznawczego statutów organizacji religijnych z udziałem ich przedstawicieli, przedstawicieli instytucji naukowych, naukowców religijnych i innych specjalistów. Nieodłącznym atrybutem działalności Państwowej służby Ukrainy w zakresie etnopolityki i wolności sumienia jest organizacyjne zabezpieczenie działalności, proces gromadzenia i analizowania informacji statystycznych dotyczących liczby i rodzaju organizacji religijnych działających na Ukrainie, budynków sakralnych, budowli i innych nieruchomości należących do organizacji religijnych i wykorzystywanych przez nie, a także byłych budynków sakralnych, budowli i innych nieruchomości, które są wykorzystywane w sposób niezgodny z przeznaczeniem. Zwracamy uwagę na proces monitorowania działalności organizacji religijnych i stowarzyszeń społecznych mniejszości narodowych Ukrainy, które są integralną częścią działalności państwowej służby.

Z inicjatywy Państwowej służby ds. etnopolityki i wolności sumienia rozpoczęła pracę Rada Ekspertów ds. wolności sumienia jako organ konsultacyjno-doradczy do rozpatrywania i badania problematycznych kwestii związanych z kształtowaniem i wdrażaniem polityki publicznej w zakresie stosunków publiczno-wyznaniowych oraz zapewniania wolności sumienia. Aby wzmocnić wzajemne zrozumienie między organizacjami religijnymi różnych wyznań, Państwowa służba ds. etnopolityki i wolności sumienia pracuje nad tworzeniem platform dialogowych i organizowaniem projektów międzyreligijnych i międzywyznaniowych.

Należy zauważyć, że Państwowa służba Ukrainy ds. etnopolityki i wolności sumienia zaczęła przyjmować dokumenty do rejestracji statutów organizacji religijnych, a także do ich rejestracji jako osób prawnych. Ponadto Ministerstwo informacji cyfrowej Ukrainy przedstawiło propozycje wprowadzenia jednolitego ogólnokrajowego elektronicznego systemu koordynacji działań kanonicznych, który zapewnia zaawansowane funkcje wyszukiwania w celu analizy dostępnych informacji, a także zaproponowano rozpoczęcie prac nad stworzeniem systemu elektronicznego z tak zwanymi biurami osobistymi wnioskodawców w celu rozpatrzenia i zatwierdzenia statutów organizacji religijnych i zmian w nich [5].

Państwowa służba ds. etnopolityki i wolności sumienia zaproponowała do publicznej dyskusji projekt koncepcji Państwowego docelowego programu narodowo-kulturalnego „Jedność w różnorodności” na okres do 2032 roku. Koncepcja ma na celu realizację międzynarodowych zobowiązań Ukrainy, biorąc pod uwagę kontekst rosyjskiej agresji wojskowej na Ukrainę i konsekwencje trwającej kilka stuleci polityki rosyjskiej przymusowej asymilacji. Wśród dokumentów międzynarodowych, których celem jest wdrożenie postanowień programu, są: Międzynarodowy pakt praw obywatelskich i politycznych z 1966 r., Ramowa konwencja o ochronie mniejszości narodowych z 1995 r., Europejska karta języków regionalnych lub mniejszościowych z 1992 r., Międzynarodowa konwencja o likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej z 1965 r.

Zgodnie z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej władzę wykonawczą w państwie sprawuje nie tylko prezydent, ale także Rada Ministrów. Konstytucyjny status władzy wykonawczej został

szczegółowo określony w Ustawie z dnia 8 sierpnia 1996 r. o Radzie Ministrów [6], Ustawa z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej [7], Ustawa z dnia 23 stycznia 2009 r. o wojewodzie i administracji rządowej w województwie [8], a także innych aktach prawnych.

W ramach dualistycznego funkcjonowania władzy wykonawczej w polskim systemie politycznym główną rolę odgrywa właśnie Rada Ministrów. Istnieje ona obok prezydenta jako równorzędny organ konstytucyjny i w żadnym wypadku nie chodzi o jej podporządkowanie głowie państwa. W tym kontekście można mówić tylko o powiązaniach politycznych między rządem a Sejmem, ponieważ zgodnie z przyjętym w Polsce mieszanym systemem zarządzania Rada Ministrów musi cieszyć się stałym zaufaniem większości sejmowej i w dużej mierze składa się z samych posłów na Sejm. Rada Ministrów i jej poszczególni członkowie ponoszą za swoje działania odpowiedzialność polityczną (parlamentarną) przed Sejmem, a także indywidualną odpowiedzialność konstytucyjną przed Trybunałem Stanu [9, s. 280];

Rada Ministrów jest organem kolegialnym, przy czym większość jej członków to również odrębne, jednoosobowe organy konstytucyjne, posiadające własne zadania i uprawnienia. Przedstawiona w Konstytucji RP struktura wewnętrzna Rady Ministrów jest bardzo rozbudowana i zróżnicowana. Ustawa zasadnicza ustanawia specjalny status Premiera, który jest w pełni niezależnym organem administracji rządowej o dość szerokich uprawnieniach. Premier nie tylko reprezentuje rząd w stosunkach z innymi władzami i kieruje jego pracami, ale także zapewnia realizację polityki Rady Ministrów. Koordynuje i nadzoruje pracę rządu, za co wspólnie z gabinetem ponosi odpowiedzialność instytucjonalną przed Sejmem. Ponadto jest oficjalnym szefem personelu administracji państwowej i korpusu służby cywilnej.

Premier kieruje pracami rządu i reprezentuje go zewnątrz. Szef rządu nie tylko zapewnia realizację polityki Rady Ministrów, ale także określa sposoby jej realizacji. Momentem prezentacji programu politycznego rządu jest przedstawienie przez premiera w Sejmie planu działania Rady Ministrów, na podstawie którego stara się o wotum zaufania. Jednocześnie do realizacji programu przedłożonego Sejmowi Premier upoważnia, a także koordynuje i nadzoruje pracę ministrów, za którą on i cały skład rządu ponoszą solidarną odpowiedzialność. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej podczas posiedzeń Rady Ministrów w ramach swoich konstytucyjnych uprawnień może również upoważnić Radę Ministrów do określonej działalności [10].

Należy podkreślić, że członkowie Rady Ministrów są również odpowiedzialni przed szefem Rządu, który może niemal z każdej przyczyny wystąpić do Prezydenta o przedstawienie zmian w składzie gabinetu. Krąg Ministrów zarządzających ministerstwami podlega ustawie. Jeśli chodzi o fakultatywnych członków rządu, do tej pory ich uprawnienia nie zostały określone przez przepisy Konstytucji.

Premier jest w pełni niezależnym organem administracji publicznej o szerokich uprawnieniach. Nie tylko reprezentuje rząd w stosunkach z innymi władzami i kieruje jego pracą, ale także zapewnia realizację polityki Rady Ministrów. Jest także oficjalnym szefem pracowników administracji rządowej i korpusu służby cywilnej. Pozwala to Radzie Ministrów odgrywać pewną, że tak powiem, mieszaną rolę w mechanizmie państwowym, a czasami wskazuje na obecność konkurencji między Radą Ministrów a premierem jako jej przewodniczącym.

Rada Ministrów, jako organ władzy wykonawczej, koncentruje w swoich kompetencjach najważniejsze uprawnienia do realizacji bieżącej polityki państwa; jako ogniwo systemu władzy wykonawczej, posiada wszystkie kwestie polityki państwa, które nie są przypisane ustawodawstwu do kompetencji innych organów państwowych i organów samorządu terytorialnego. Zgodnie z zasadami określonymi w konstytucji i ustawach Rada Ministrów: zapewnia wykonywanie Ustaw; wydaje zarządzenia; koordynuje i nadzoruje pracę organów administracji rządowej; chroni interesy Skarbu Państwa; wstępnie zatwierdza projekt budżetu państwa; kieruje wykonaniem budżetu państwa, a także określa zamknięcie rachunków publicznych i sprawozdanie z wykonania budżetu; zapewnia bezpieczeństwo wewnętrzne państwa, a także porządek publiczny; zapewnia bezpieczeństwo zewnętrzne Państwa; sprawuje ogólne przywództwo w zakresie stosunków z innymi państwami i organizacjami międzynarodowymi; zawiera traktaty międzynarodowe wymagające

ratyfikacji oraz zatwierdza i potępia inne traktaty międzynarodowe; sprawuje ogólne przywództwo w dziedzinie obronności kraju, a także corocznie określa liczbę obywateli wcielonych do czynnej służby wojskowej; określa organizację i tryb swojej pracy [11, s. 169].

Realizację polityki religijnej władzy wykonawczej Rzeczypospolitej Polskiej prowadzi Departament Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych, który jest jednostką strukturalną Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji. Elementem organizacyjnym Departamentu w zakresie działalności są wydziały regulacji prawnych, rejestracji kościołów i innych związków wyznaniowych oraz wydział do spraw mniejszości narodowych i etnicznych. Do zakresu kompetencji Departamentu Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych należy rozpatrywanie spraw oraz ich organizacyjno-techniczne wsparcie. Sprawy regulujące pracę Departamentu dotyczą zakresu stosunków między państwem, kościołami i stowarzyszeniami religijnymi; funduszu kościelnego; rejestracji kościołów i innych stowarzyszeń religijnych; mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego; oficjalnego rejestru gmin, w których używany jest język narodowy innych narodowości; rejestracja wspólnot, w których używane są nazwy w językach mniejszości narodowych. Wsparcie organizacyjno-techniczne przewiduje prace komisji ds. zwrotu mienia kościołów i związków wyznaniowych; komisji wspólnej przedstawicieli rządu Rzeczypospolitej Polskiej i Konferencji Episkopatu Polski oraz komisji wspólnej Rządu, hierarchów innych kościołów i związków wyznaniowych [12].

Na czele Departamentu Wyznań Religijnych i Mniejszości Narodowych i Etnicznych stoi główny specjalista prowadzący postępowanie administracyjne w sprawach należących do kompetencji Ministra spraw wewnętrznych i administracji w celu zapewnienia realizacji praw wspólnot religijnych przez określone akty religijne. Uczestniczy w pracach legislacyjnych nad projektami aktów prawnych w sprawach religijnych, przygotowuje wnioski i zarządzenia dla potrzeb dyrektora i członków Dyrekcji Ministerstwa w celu właściwego prowadzenia polityki religijnej. Do jego kompetencji należy przygotowywanie opinii prawnych w poszczególnych sprawach w celu zapewnienia zgodności opracowanych rozwiązań z ogólnie przyjętymi normami prawa. Prowadzone jest przygotowywanie projektów dotyczących postępowania ministra ds. religii oraz mniejszości narodowych i etnicznych w sprawach majątkowych kościelnych osób prawnych i kościelnych podmiotów prawnych w celu ustawowego zabezpieczenia prawa do wolności sumienia i wyznania [12].

Zaznaczymy, że Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej przyznaje poszczególnym wspólnotom wyznaniowym prawo do regulowania ich stosunków z państwem na podstawie odrębnej umowy. Zawarcie takiej umowy następuje na zasadzie dobrowolności między Radą Ministrów a przedstawicielami danej organizacji religijnej. Natomiast Trybunał Konstytucyjny zaznaczył jednak, że kościoły i związki wyznaniowe mają prawo żądać od rządu opracowania aktów normatywnych i uchwalenia Ustaw przez Sejm RP, jeżeli regulują one te same obszary działalności różnych organizacji religijnych, których status prawny został już określony w akcie indywidualnym [13].

Stosunki 15 grup wyznaniowych z państwem regulują przepisy szczegółowe, określające strukturę tych stosunków oraz procedury restytucji mienia. Owe 15 wspólnot religijnych to: Kościół katolicki, Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny, Kościół Ewangelicko-Augsburski (luteranski), Kościół Ewangelicko-Reformowany, Kościół Metodystyczny, Kościół Baptystów, Kościół Adwentystów Dnia Siódmego, Kościół Polskokatolicki, Kościół Zielonoświątkowy, Związek Gmin Wyznaniowych Żydowskich w Polsce, Kościół Katolicki Mariawitów, Kościół Starokatolicki Mariawitów, Wschodni Kościół Staroobrzędowy, Muzułmański Związek Religijny i Karaimski Związek Religijny. Śluby udzielane przez duchownych 11 z tych grup wyznaniowych nie wymagają dalszej rejestracji w urzędzie stanu cywilnego, przy czym Kościół Katolicki Mariawitów, Muzułmański Związek Religijny, Karaimski Związek Religijny oraz Wschodni Kościół Staroobrzędowy nie mają tego prawa. Ponadto stosunki 166 zarejestrowanych związków wyznaniowych oraz pięciu zbiorczych organizacji religijnych (Polska Rada Ekumeniczna, Polska

Unia Buddyjska, Towarzystwo Biblijne, Sojusz Ewangelicki oraz Rada Kościołów Protestantckich) z państwem nie są uregulowane ustawowo [14].

Zgodnie z zasadą wolności sumienia i religii, stosunki pomiędzy państwem a kościołami i związkami wyznaniowymi opierać się mają na poszanowaniu wolności sumienia i wyznania. Zasada ta zakłada oddzielenie kościołów i związków wyznaniowych od państwa; swobodę pełnienia funkcji religijnych; równość wszystkich kościołów i związków wyznaniowych, niezależnie od tego jak uregulowana jest ich sytuacja prawna; oraz ochronę prawną kościołów i związków wyznaniowych w zakresie określonym przez prawo. Zgodnie z obowiązującym prawem przedstawiciele rządu i Kościoła katolickiego obradują w Komisji Wspólnej Przedstawicieli Rządu i Konferencji Episkopatu Polski pod przewodnictwem ministra spraw wewnętrznych i administracji oraz biskupa, która spotyka się regularnie w celu omówienia stosunków państwo-Kościół. Rząd uczestniczy również we wspólnej komisji z Polską Radą Ekumeniczną, której przewodniczą podsekretarz z Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz przewodniczący Polskiej Rady Ekumenicznej (stowarzyszenia skupiającego siedem wyznań i dwa związki wyznaniowe, spośród których wszystkie są niekatolickimi wspólnotami chrześcijańskimi). Komisja spotyka się w celu omawiania kwestii związanych z mniejszościowymi kościołami chrześcijańskimi działającymi w Polsce [14].

Związki wyznaniowe niepodlegające szczególnym przepisom mogą rejestrować się w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji, rejestracja nie jest jednak obowiązkowa. Zgodnie z prawem, aby się zarejestrować, grupa musi złożyć poświadczony notarialnie wniosek wraz z danymi osobowymi przynajmniej 100 członków będących obywatelami Polski, informacje dotyczące działalności grupy na terenie kraju, opis doktryny i praktyk religijnych, status oraz adres siedziby, dane osobowe jej przywódców, opis roli pełnionej przez duchownych oraz informacje o źródłach finansowania i metodach rekrutacji nowych członków. W przypadku odrzucenia wniosku o rejestrację przez ministerstwo, dany podmiot może odwołać się do sądu administracyjnego. Dopuszczalne przez prawo podstawy do odrzucenia wniosku to niespełnienie wymogów formalnych lub zawarcie we wniosku zapisów, które mogą naruszać bezpieczeństwo i porządek publiczny, zdrowie, moralność publiczną, władzę rodzicielską lub wolność, a także prawa innych osób. Niezarejestrowane grupy mogą swobodnie modlić się, nawracać, publikować lub sprowadzać literaturę religijną oraz zapraszać zagranicznych misjonarzy, ale nie są uznawane na mocy prawa, dlatego nie mogą podejmować pewnych działań w imieniu związku, np. być właścicielem nieruchomości lub rachunku bankowego. Sto osiemdziesiąt sześć zarejestrowanych grup wyznaniowych uznanych na mocy prawa korzysta z przywilejów niedostępnych dla grup niezarejestrowanych, takich jak pewne przywileje podatkowe oraz prawa do nabywania nieruchomości i nauczania religii w szkołach.

Wnioski i perspektywy dalszych badań. Organy władzy wykonawczej, na których ustawodawstwem Ukrainy i Rzeczypospolitej Polskiej nałożono obowiązek zapewnienia realizacji państwowej polityki religijnej, skupiały się przede wszystkim na wypełnianiu realną treścią konstytucyjnie zapisanego prawa każdego do wolności światopoglądu i wyznania. W latach niepodległości Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej i Gabinet Ministrów Ukrainy, inne organy władzy wykonawczej wykonały znaczną ilość prac nad realizacją państwowej polityki religijnej. Priorytetowymi obszarami działania tych organów była likwidacja skutków radzieckiej polityki religijnej, przywrócenie obecności religii w przestrzeni publicznej. To władze wykonawcze praktycznie decydowały o zwrocie kultowych budynków i mienia organizacjom religijnym, przyłączeniu organizacji religijnych do zapewnienia praw i wolności religijnych człowieka w organizacji wojskowej, realizacji prawa do wolności sumienia podczas otrzymywania edukacji i tym podobnie. Chociaż poczyniono znaczne postępy w rozwiązywaniu tych problemów, niektóre z nich nadal wymagają szczególnej uwagi organów władzy wykonawczej na różnych poziomach.

Список використаних джерел та літератури

1. Конституція України. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 28.01.2023).
2. Закон України «Про Кабінет Міністрів України». Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text> (дата звернення: 28.01.2023).
3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про утворення Державної служби України з етнополітики та свободи совісті». Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/503-2019-п#Text> (дата звернення: 28.01.2023).
4. Постанова «Про затвердження Положення про Державну службу України з етнополітики та свободи совісті та внесення змін до Положення про Міністерство культури України». Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/812-2019-п#Text> (дата звернення: 28.01.2023).
5. Державна служба України з етнополітики та свободи совісті. Режим доступу: <https://dess.gov.ua> (дата звернення: 28.01.2023).
6. Ustawa o Radzie Ministrów. Режим доступу: <https://lexlege.pl/ustawa-o-radzie-ministrow/> (дата звернення: 28.01.2023).
7. Ustawa z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej. Режим доступу: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19971410943/U/D19970943Lj.pdf> (дата звернення: 28.01.2023).
8. Ustawa z dnia 23 stycznia 2009 r. o wojewodzie i administracji rządowej w województwie. Режим доступу: <https://lexlege.pl/ustawa-o-wojewodzie-i-administracji-rzadowej-w-wojewodztwie/rozdzial-1-przepisy-ogolne/874/> (дата звернення: 28.01.2023).
9. Garlicki L. Polskie prawo konstytucyjne. Zarys wykładu. Wyd. 6. Warszawa : Wolters Kluwer, 2019. 505 s.
10. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Режим доступу: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970780483/U/D19970483Lj.pdf> (дата звернення: 28.01.2023).
11. Czyż A. Rząd w państwach Grupy Wyszehradzkiej. *Władza wykonawcza w teorii i praktyce politycznej okresu transformacji*. 2014. S. 147–181.
12. Departament Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych. Режим доступу: <https://archiwumbip.mswia.gov.pl/bip/organizacja/23878,Departament-Wyznan-Religijnych-oraz-Mniejszosci-Narodowych-i-Etnicznych.html> (дата звернення: 28.01.2023).
13. Bernaciński Ł. Rozważania nad zrównaniem pozycji prawnej kościołów i innych związków wyznaniowych oraz niereligijnych organizacji światopoglądowych. *Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Iuridica*. 2020. № 92. S. 61–74. Режим доступу: [file:///C:/Users/user/Downloads/mmarszalek,+%7B\\$userGroup%7D,+61-74_Bernaciński.pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/mmarszalek,+%7B$userGroup%7D,+61-74_Bernaciński.pdf) (дата звернення: 28.01.2023).
14. Raport o przestrzeganiu wolności religijnej na świecie w 2019 r. Режим доступу: https://pl.usembassy.gov/wp-content/uploads/sites/23/irfr_pl.pdf (дата звернення: 28.01.2023).

References (translated & transliterated)

1. Konstytucja Ukrainy [Constitution of Ukraine]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> [in Ukrainian].
2. Zakon Ukrainy "Pro Kabinet Ministriv Ukrainy" [Law of Ukraine "On the Cabinet of Ministers of Ukraine"]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text> [in Ukrainian].
3. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy "Pro utvorennia Derzhavnoyi sluzhby Ukrainy z etnopolityky ta svobody sovisti" [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On the establishment of the State Service of Ukraine for Ethnopolitics and Freedom of Conscience"]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/503-2019-п#Text> [in Ukrainian].
4. Postanova "Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Derzhavnu sluzhbu Ukrainy z etnopolityky ta svobody sovisti ta vnesennia zmin do Polozhennia pro Ministerstvo kul'tury Ukrainy" [Resolution "On approval of the Regulations on the State Service of Ukraine on ethnopolitics and freedom of conscience and amendments to the Regulations on the Ministry of Culture of Ukraine"]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/812-2019-п#Text> [in Ukrainian].
5. Derzhavna sluzhba Ukrainy z etnopolityky ta svobody sovisti [State Service of Ukraine for Ethnopolitics and Freedom of Conscience]. Retrieved from: <https://dess.gov.ua> [in Ukrainian].
6. Ustawa o Radzie Ministrów [Act on the Council of Ministers]. Retrieved from: <https://lexlege.pl/ustawa-o-radzie-ministrow/> [in Polish].

7. Ustawa z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej [Act of September 4, 1997 on government administration departments]. Retrieved from: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19971410943/U/D19970943Lj.pdf> [in Polish].
8. Ustawa z dnia 23 stycznia 2009 r. o wojewodzie i administracji rządowej w województwie [Act of 23 January 2009 on the Voivode and Government Administration in the Voivodeship]. Retrieved from: <https://lexlege.pl/ustawa-o-wojewodzie-i-administracji-rzadowej-w-wojewodztwie/rozdzial-1-przepisy-ogolne/874/> [in Polish].
9. Garlicki, L. (2019). *Polskie prawo konstytucyjne. Zarys wykładu [Polish constitutional law. Outline of the lecture]*. Warszawa: Wolters Kluwer [in Polish].
10. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej [The Constitution of the Republic of Poland]. Retrieved from: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970780483/U/D19970483Lj.pdf> [in Polish].
11. Czyż, A. (2014). Rząd w państwach Grupy Wyszehradzkiej [Government in the Visegrad Group countries]. *Władza wykonawcza w teorii i praktyce politycznej okresu transformacji*, 147–181 [in Polish].
12. Departament Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych [Department of Religious Denominations and National and Ethnic Minorities]. Retrieved from: <https://archiwumbip.mswia.gov.pl/bip/organizacja/23878,Departament-Wyznan-Religijnych-oraz-Mniejszosci-Narodowych-i-Etnicznych.html> [in Polish].
13. Bernaciński, Ł. (2020). Rozważania nad zrównaniem pozycji prawnej kościołów i innych związków wyznaniowych oraz niereligijnych organizacji światopoglądowych [Considerations on the equalization of the legal position of churches and other religious associations and non-religious ideological organizations]. *Acta Universitatis Lodzianis. Folia Iuridica*, 92, 61–74. Retrieved from: [file:///C:/Users/user/Downloads/mmarszalek,%7B\\$UserGroup%7D,+61-74_Bernaciński.pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/mmarszalek,%7B$UserGroup%7D,+61-74_Bernaciński.pdf) [in Polish].
14. Raport o przestrzeganiu wolności religijnej na świecie w 2019 r. [Report on the observance of religious freedom in the world in 2019]. Retrieved from: https://pl.usembassy.gov/wp-content/uploads/sites/23/irfr_pl.pdf [in Polish].

Статтю отримано 27.01.2023 року.

Прийнято до друку 02.03.2023 року.